

КНЕЗ МИШКИН САВРЕМЕНОГ ДОБА

Јуриј Биков, *Будала* (Дурак), Русија 2014

Тако ми Боџа, рекао сам им истину.

Свидело им се то или не.

Какве то везе има са мном?

Рекао сам им истину.

Знао сам да је то била истина када, знам да је истина и сада.¹

Јуриј Биков је млади руски редитељ и глумац, препознатљив по томе што сам пише и сценарио и музички аранжман за све своје филмове. На светској кинематографској сцени појавио се пре пет година са филмом *Живети* (2010), који код критике није прошао запажено. Овај податак чуди с обзиром да Биков, већ у свом првенцу, креира јединствен свет у којем се, мимо естетских, изузетно цене и негују и етичке вредности. И у другом филму, *Мајор* (2013), Биков наставља да следи прокрчену стазу – поново костур филма чине етички проблеми који као да прогањају редитеља. *Ко је прави човек? Шта је истина и да ли је могућа? Да ли је правда остварива? Како бити поштен и добронамеран у модерном свету? Зашто живети, ако нормалан животи није могућа? Како се изборити са корумпираном влашћу и њеним грабежљивим чиновницима?* – само су нека од питања на која Биков жели да да одговор и у свом трећем, уједно и најновијем филму, социјалној драми *Будала* (2014).

Радња свих филмова тече линеарно и смештена је у савремену Русију. Бикова не занима ни царска, ни комунистичка Русија, већ важност придаје само актуелном социјалном тренутку. Зато његова филмска остварења имају изузетно јак и продоран утицај на гледаоца, који често не може, а понекад и не жели да погледа реалности у очи. Такав је случај и са филмом *Будала*, чију срж чини једна ноћ Диме (Артјом Бистров),²

¹ Цитат се налази на почетку немог филма *Похлеја* Ериха фон Штрохајма, а редитељ је преузео овај цитат из књиге *Мекџи* Френка Нориса, према чијем књижевном делу је и настао чувени Штрохајмов филм.

² Лик Диме (студент архитектуре – водоинсталатер) можемо упоредити са ликом Зорана Цвијановића (дипл. историчар уметности – трамвајџија) из

водоинсталатера и студента архитектуре који, одмењујући свог пијаног колегу, открива да стамбеној згради прети урушење и одлучује да учини све што је у његовој моћи како би спасао животе станара. У борби са градским главешинама Дима постаје сизифовски јунак.

Уласком Диме на распусну рођенданску забаву градоначелнице редитељ прави упечатљив контраст између виших и нижих слојева друштва. Код Бикова средња класа не постоји, што највише и одговара тренутном светском друштвеном поретку³ – или сте баснословно богати, или сте мизерно сиромашни. Гротескном карневалском атмосфером редитељ веродостојно илуструје људе који су се изобличили под утицајем моћи. Дима међу њима највише подсећа, што и сам наслов филма благо инсинуира, на кнеза Мишкина из романа *Идиот* Достојевсковог. Наиван и добронамеран, он са својом констатацијом долази код људи који све гледају кроз цифре и профит. Њих не занима да ли ће осамсто људи погинути или неће. Многи од њих чак сматрају да такав људски сој треба истребити, не видећи да су га они својом крађом и похлепом учинили таквим.

Сиву и тамну атмосферу аутор појачава смештањем скоро читаве радње филма у ноћ, чиме се истиче инверзивна егзистенција модерног човека, а слика стамбене зграде која се руши упечатљива је метафора трулог друштва које се, нагризено корупцијом, урушава од темеља. Само је мали део филма временски смештен у период јутра, али, контрастно уобичајеном симболичком обрасцу – јутро у Биковљевом филму главном јунаку не доноси светлост новог дана, него му открива таму људског духа. Такође, ниједном се не спомиње име града у ком се радња дешава, те се таквим поступком, честим код писаца попут Гогоља и Кафке, инсистира да то може бити било који град, чиме филм добија на универзалности.

Али Мишкин 21. века, упркос свему, верује у људску саосећајност и доброту. За њега једино прихватљиво решење, једино човечно решење, јесте да се сви ти несретни људи спасу – за то је спреман и да се жртвује. Такође, Дима поседује и једно људско осећање, које Биков ставља у први план у сваком свом филму – осећање савести, које среброљубиви градски моћници, али и изварани и изманипулисани обични људи, којима су *успиа љуна земље*, а достојанствена егзистенција онемогућена, сматрају моралним хендикепом. Због тога ће се модерни Мишкин провести слично Буњеловој Виридијани – жеља да се другом човеку помогне довешће га до егзистенцијалне угрожености управо од стране тих истих људи.

Иван БАЗРБАН

домаћег филма *Окйобарфесѿ* Драгана Кресоје. Изокренута лествица вредности најбоље сведочи о актуелном стању друштва.

³ О томе види филм *Кийшиализам: љубавна ѿрича* Мајкла Мура.